

dr Zygmunt Sawicki

Collegium Witelona Uczelnia Państwowa w Legnicy, Wydział Nauk o Zdrowiu i Kulturze Fizycznej

e-mail: zygmuntsawicki5@gmail.com

<https://doi.org/10.18778/8445-066-6.10>

Czynniki kształtujące zaangażowanie w rekreacyjną aktywność sportową uczniów szkół średnich w Bawarii z perspektywy płci i wielkości miejsca zamieszkania

Streszczenie. Celem badania była analiza preferencji i zaangażowania szkolnej młodzieży bawarskiej w sport rekreacyjny, ze szczególnym uwzględnieniem różnic płciowych i wielkości miejsca zamieszkania. Badania przeprowadzono wśród uczniów szkół średnich w dużym i małym mieście Bawarii przy zastosowaniu metody sondażu diagnostycznego z użyciem techniki ankietowej. Wyniki wskazują, że większość badanych deklaruje pozytywny stosunek do WF i sportu, z wyraźną przewagą u chłopców, którzy również znacznie bardziej preferują aktywny sposób spędzania czasu wolnego. Ulubionym miejscem uprawiania sportu przez badanych chłopców okazały się kluby sportowe, natomiast dziewczęta najbardziej preferują uprawianie sportu indywidualnie lub w towarzystwie znajomych i rodziny. Ponadto mieszkańcy małych miast znacznie częściej wybierają nadobowiązkowe zajęcia sportowe w szkole. Płeć była również istotnym czynnikiem różnicującym preferencje dotyczące ulubionych dyscyplin sportowych. Dla chłopców najważniejsza okazała się piłka nożna i jazda na rowerze, a dla dziewcząt – jazda na rowerze i jazda konna.

Słowa kluczowe: aktywność sportowo-rekreacyjna, młodzież szkolna, Bawaria

Factors Shaping Engagement in Leisure Sport of Secondary School Students in Bavaria from the Perspective of Gender and Place of Residence

Abstract. The aim of the study was to analyze the preferences and engagement of Bavarian school youth in recreational sport, with particular emphasis on gender differences and the size of place of residence. The study was conducted among high school students in large and small cities in Bavaria using a diagnostic survey method with a questionnaire technique. The results indicate that the majority of respondents report a positive attitude toward physical education and sport, with a clear predominance among boys, who also show a much stronger preference for an active way of spending free time. The preferred place of sport for the boys turned out to be sports clubs, whereas girls mainly prefer exercising individually or with friends and family. Furthermore, residents of small towns more often choose extracurricular sports activities at school. Gender

was also a significant factor differentiating preferences regarding favorite sports disciplines. For boys, the most important were football and cycling, while for girls it was cycling and horse riding.

Keywords: sports-recreational activity, school youth, Bavaria

Wstęp

Aktywność sportowo-rekreacyjna odgrywa istotną rolę w życiu współczesnego człowieka. Wiąże się ona bezpośrednio z czasem wolnym, którego racjonalne wykorzystanie wymaga nie tylko odpowiedniego poziomu niezbędnych umiejętności motorycznych, ale także świadomości dotyczących korzyści płynących z aktywności fizycznej¹. Obecnie obserwujemy dynamicznie rosnącą popularność biernego spędzania czasu wolnego, zwłaszcza wśród młodego pokolenia w krajach wysoko rozwiniętych, co w dużej mierze może być przyczyną powstawania różnych dysfunkcji psychofizycznego rozwoju dzieci i młodzieży. W związku z takimi tendencjami konieczne jest nieustanne podkreślanie znaczenia działań wychowawczych, które motywują młodych ludzi do aktywnego spędzania czasu wolnego. Aktywność sportowo-rekreacyjna, ze względu na szeroki zakres jej form, stanowi ważny element właściwie zorganizowanego wolnego czasu młodzieży, a działania z nią związane można analizować w kontekście rozwoju psychofizycznego człowieka, jego osobowości a także regeneracji witalności, kontaktu z naturą, aktywnego odpoczynku, relaksu itp. Najważniejszymi podmiotami, które mogą w znaczący sposób wpływać na poziom aktywności fizycznej dzieci i młodzieży, są przede wszystkim rodzina, szkoła, grupy rówieśnicze, ale również organizacje edukacyjne, sportowo-rekreacyjne związki i kluby a także media². Szczególną rolę w zakresie wdrażania aktywności fizycznej odgrywa rodzina, gdzie zaczyna się pierwszy proces wychowawczy racjonalnego wykorzystania czasu wolnego dzieci, które jeszcze nie podlegają obowiązkowej edukacji szkolnej. Kai Maaz i Ulrike

¹ E. Wnuk-Lipiński, *Czas wolny. Współczesność i perspektywy*, IWC CRZZ, Warszawa 1975; H. Opaschowski, *Pädagogik der freien Lebenszeit*, Leske + Budrich, Opladen 1996; C. Wopp, J. Dieker, *Sport und Freizeit – Freizeitsport*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 11–24; A. Hadzik, *Uwarunkowania rekreacyjnego uczestnictwa w sporcie kibiców międzynarodowych widowisk sportowych*, European Association for Security, Kraków 2016; D. Dreiskämper, U. Burrmann, M. Kehne i in., *Potenziale von Bewegung, Spiel und Sport für ein gesundes Aufwachsen in Deutschland – Ergebnisse aus dem Projekt „Move for Health“*, „Bildung und Sport“ 2025, t. 35.

² W. Siwiński, D. Tauber, *Rekreacja ruchowa. Zagadnienia teoretyczno-metodologiczne*, Wydawnictwo Naukowe WSHiG, Poznań 2004; A. Gogoll, D. Kurz, A. Menze-Sonneck, *Sportengagements Jugendlicher in Westdeutschland*, [w:] W. Schmidt, I. Hartmann-Tews, W.D. Brettschneider (red.), *Erster Deutscher Kinder- und Jugendbericht*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2006, s. 145–165; B. Maj, *Společné uwarunkowania rekreacji ruchowej i turystyki młodzieży wielkomiejskiej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007 oraz R. Prohl, *Erziehung und Bildung durch Sport?*, [w:] E. Christmann, E. Emrich, J. Flatau (red.), *Schule und Sport. Berichtsband zum Schulsportkongress*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2004, s. 123–137.

Burmann³, Beata Maj⁴ i Burmann⁵ uważają, że innym, równie ważnym miejscem związanym z wychowaniem do aktywności fizycznej uczniów jest szkoła, a zwłaszcza wychowanie fizyczne, które jest ukierunkowane na ćwiczenia fizyczne i doskonalenie kondycji fizycznej organizmu, a ponadto przygotowuje młodzież do samodzielnej i systematycznej aktywności fizycznej w czasie wolnym. Proces ten polega przede wszystkim na kształtowaniu odpowiednich postaw, nawyków i umiejętności ruchowych, które warunkują udział w kulturze fizycznej, uświadamianiu korzyści płynących z systematycznych aktywności fizycznych, a także na umiejętności korzystania z możliwości sportowo-rekreacyjnych, oferowanych młodym ludziom w miejscu ich zamieszkania⁶. Należy podkreślić, że w Niemczech, a w szczególności w największym landzie Bawarii, bardzo popularne są związki sportowe i kluby, w których młodzież może uprawiać różne dyscypliny sportowe⁷. Jednocześnie można zaobserwować ścisłą współpracę klubów sportowych, szkół i regionalnych mediów, które umożliwiają osiąganie optymalnych warunków niezbędnych do osiągania i utrzymywania wysokiego poziomu aktywności sportowo-rekreacyjnej młodzieży szkolnej. Land bawarski dysponuje również korzystnymi warunkami naturalnymi i dobrą infrastrukturą sportowo-rekreacyjną, które dodatkowo zachęcają ludzi w różnym wieku do całorocznego uprawiania różnorodnych dyscyplin sportu⁸. Na podkreślenie zasługuje również to, że na sportowo-rekreacyjne zachowania młodzieży mają wpływ także inne czynniki, takie jak styl życia, aktualne trendy i moda, indywidualne preferencje, oczekiwania społeczne ze strony grup rówieśniczych, czynniki demograficzne, ekonomiczne, psychologiczne itp.⁹

³ K. Maaz, U. Burmann, *Freizeitmuster Jugendlicher*, [w:] U. Burmann (red.), *Sport im Kontext von Freizeitengagements Jugendlicher*, Sport und Buch Strauß, Köln 2005, s. 33–56.

⁴ B. Maj, *Spoleczne uwarunkowania rekreacji ruchowej...*

⁵ U. Burmann, *Schülertypen im Sportunterricht der Sekundarstufe*, [w:] *Perzeptionen des Sportunterrichts und deren Bezug zum außerschulischen Sport*, „Zeitschrift für sportpädagogische Forschung” 2015, t. 3, nr 2, s. 61–82.

⁶ E. Balz, *Freizeitsport und Schule*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 289–296; R. Prohl, *Erziehung und Bildung...*, s. 123–137; S. Grössing, *Einführung in die Sportdidaktik. Lehren und Lernen im Sportunterricht*, wyd. 9, Limpert Verlag, Wiebelsheim 2007.

⁷ E. Wutz, H. Vorleuter, *Schulsport. Vorschriften, Empfehlungen und Unterrichtshilfen für den Sportunterricht und außerunterrichtlichen Schulsport*, Carl Link, Kronach 2019.

⁸ J. Koch, *Räume für den Freizeitsport*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 90–98; H.J. Schulke, *Gemeinnützige Institutionen*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 150–158; Z. Sawicki, K. Klementowski, *Uwarunkowania budżetu czasu wolnego młodzieży szkół ponadpodstawowych Wrocławia i wybranych miejscowości Bawarii oraz jego wykorzystania na rekreację i turystykę*, Wyższa Szkoła Handlowa, Wrocław 2016; Z. Sawicki, J. Suchý, *Selected Aspects of Recreational Sports Activities of German and Polish School Youth*, „Czech Kinanthropology” 2017, t. 21, nr 1–2, s. 50–59; Z. Sawicki, *Conditions for Participation in Sports-Recreational Activity of Youth from Alpine Regions of Germany, Austria and Switzerland*, University of Business in Wrocław, Wrocław 2018; P. Gans, M. Horn, C. Zemann, *Sportgeographie. Ökologische, ökonomische und soziale Perspektiven*, Springer, Berlin 2023.

⁹ K. Sas-Nowosielski, *Determinanty wolnoczasowej aktywności fizycznej młodzieży i ich implikacje dla procesu wychowania do uczestnictwa w kulturze fizycznej*, AWF, Katowice 2009; A. Hadzik, *Uwarunkowania rekreacyjnego uczestnictwa...*; Z. Sawicki, *Conditions for Participation...*

Rozpoznanie tych czynników może pomóc w określeniu ogólnego poziomu aktywności fizycznej młodzieży, a jednocześnie może być wskazówką do lepszego planowania i organizowania rekreacji fizycznej młodzieży.

W pracy skupiłem się na empirycznym badaniu ukierunkowanym na sportowo-rekreacyjnej aktywności młodzieży szkolnej, zamieszkującej południowy region Niemiec – Bawarię. Głównym celem pracy jest ukazanie stosunku tej młodzieży do sportu rekreacyjnego oraz zbadanie wybranych elementów uczestnictwa w aktywnościach sportowych w zależności od takich kryteriów, jak formy, sposoby i miejsca uprawiania sportu, uwzględniając przy tym płeć badanych i ich warunki środowiskowe (duże miasto, małe miasto).

W pracy sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jaki jest stosunek badanej młodzieży średnich szkół bawarskich do uprawiania sportu rekreacyjnego?
2. W jaki sposób badana młodzież spędza czas wolny?
3. Jakie miejsca do uprawiania sportu rekreacyjnego preferuje badana młodzież?
4. Jakie są ulubione dyscypliny sportu badanej młodzieży?
5. Czy płeć badanej młodzieży i wielkość jej miejsca zamieszkania (duże miasto, małe miasto) mają istotny wpływ na jakość deklaracji dotyczących aktywności sportowo-rekreacyjnej?

Do badania dobrano młodzież w wieku 14–15 lat o łącznej liczbie 394 osób. Byli to uczniowie i uczennice **średnich szkół ogólnokształcących w Bawarii**.

W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, której celem było zbadanie stosunku młodzieży do uprawiania sportu rekreacyjnego oraz wybranych elementów aktywności sportowo-rekreacyjnej.

Wyniki tych badań mogą być pomocne dla zrzeszeń, organizacji społecznych i instytucji, a także dla osób odpowiedzialnych za organizację aktywności sportowo-rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży.

Material i metoda

W badaniu wzięło udział ogólnie 394 uczennic i uczniów w wieku 14–15 lat uczęszczających do średnich szkół ogólnokształcących na terenie największego landu niemieckiego – Bawarii. W grupie tej znalazły się 103 dziewczęta i 97 chłopców pochodzących z dużego miasta (ponad 300 tys. mieszkańców) oraz 98 dziewcząt i 96 chłopców z małego miasta (ok. 20 tys. mieszkańców).

Młodzież uczestnicząca w badaniu została wybrana metodą losowego doboru próby o charakterze klasowo-losowym. Procedura ta polegała na losowaniu całych klas spośród dostępnych grup szkolnych, co zapewniło reprezentatywność prób. Zastosowany schemat losowania opierał się na zasadach randomizacji klas, a nie pojedynczych uczniów, co umożliwiło uzyskanie prób o zbliżonych charakterystykach demograficznych (wiek uczniów). Źródłem uzasadnienia metody był model Brzezińskiego (2007), który opisuje korzyści płynące z próby o charakterze zespolowym (klasowym).

W badaniu wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego z zastosowaniem następujących technik badawczych własnego opracowania:

- kwestionariusz postaw, mający na celu zbadanie stosunku badanych do uprawiania sportu rekreacyjnego,
- kwestionariusz zachowań, mający na celu zbadanie sposobu spędzania czasu wolnego badanej młodzieży (aktywny lub pasywny), miejsca uprawiania sportu (klub sportowy, popołudniowe zajęcia sportowe w szkole, uprawianie indywidualnie lub w grupie) i form sportu rekreacyjnego (lista ulubionych dyscyplin sportu uprawianych w czasie wolnym).

W obu technikach badawczych zastosowano pisemne pytania ankietowe, na które badana młodzież udzielała pisemnych odpowiedzi.

Zgromadzony materiał poddano analizie matematyczno-statystycznej, w której zastosowano wieloczynnikową analizę wariancji. Celem tej metody było ustalenie statystycznie istotnych różnic pomiędzy zmiennymi płci badanych oraz ich warunków środowiskowo-mieszkaniowych (duże miasto, małe miasto), przy czym poziom istotności różnic wyznaczono na $p < 0,05$.

Wyniki i dyskusja

W tab. 1 przedstawiono wyniki badań dotyczące stosunku badanej młodzieży bawarskiej do wychowania fizycznego i sportu. Prawie trzy czwarte badanych deklaruje pozytywny stosunek do tych zajęć, przy czym u badanych chłopców postawy te wydają się znacznie silniejsze (80,5%) niż u dziewcząt (63%). Potwierdza to wieloczynnikowa analiza wariancji ($F=56,18$; $p=0,001$). W przypadku zmiennych dotyczących wielkości miasta badanych dzieci nie wykazano statystycznie istotnych różnic (tab. 2). Podobne wyniki dotyczące pozytywnego stosunku do aktywności sportowej, w szczególności młodzieży męskiej prezentowane są w badaniach Horsta Opaschowskiego, Maaz i Burrmann¹⁰. Ponadto, według Georga Wydry, Stefana Größinga, Burrmann oraz Nilsa Neubergera i wsp.¹¹ pozytywne nastawienie i satysfakcja z zajęć wychowania fizycznego są silnie skorelowane z zainteresowaniem uprawianiu sportu rekreacyjnego w czasie wolnym, dlatego ich zdaniem wysoki poziom zaangażowania uczniów podczas zajęć wychowania fizycznego może prognozować większą gotowość do podejmowania aktywności fizycznej poza zajęciami szkolnymi.

¹⁰ H. Opaschowski, *Pädagogik der freien...*; K. Maaz, U. Burrmann, *Freizeitmuster Jugendlicher*, s. 33–56.

¹¹ G. Wydra, *Beliebtheit und Akzeptanz des Sportunterrichts*, „Sportunterricht” 2001, t. 50, nr 3, s. 67–72; S. Grössing, *Einführung in die Sportdidaktik...*; U. Burrmann, *Schülertypen im Sportunterricht...*, s. 61–82; U. Burrmann, *Erfahrungsraum Sportunterricht – eine quantitative Perspektive*, [w:] B. Zander, J. Thiele (red.), *Jugendliche im Spannungsfeld von Schule und Lebenswelt*, Springer VS, Wiesbaden 2020; N. Neuberger, A. Binnenbruck, A. Derecik, A.C. Roth, *Kinder stärken, Schule entwickeln: Bewegung, Spiel und Sport im Ganzttag – ein Zertifikatskurs an der Universität Münster*, „Sportunterricht” 2025, t. 74, s. 423–424.

Tabela 1. Deklaracje badanej młodzieży dotyczące stosunku do zajęć wychowania fizycznego i sportu (dane w %)

Wyszczególnienie	Chłopcy		Chłopcy razem	Dziewczęta		Dziewczęta razem	Razem z podziałem na pochodzenie		Razem
	z dużych miast	z małych miast		z dużych miast	z małych miast		z dużych miast	z małych miast	
Pozytywny stosunek do zajęć wychowania fizycznego i sportu	83	78	80,5	63	64	63,5	73,5	71	72,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela 2. Wieloczynnikowa analiza wariancji dotycząca pozytywnego stosunku do zajęć wychowania fizycznego i sportu

Wyszczególnienie	Suma kwadratów	Stopień swobody	Średni kwadrat	Statystyka F	Poziom istotności różnic (<i>p</i>)
A: płeć	98,01	1	98,01	56,18	0,001*
B: miasto	1,69	1	1,69	0,97	0,3256
Odchylenia	692,61	397	1,74461		
Ogółem	792,31	399			

* Test homogeniczności grup wykazał dominację danej cechy u chłopców (chłopcy = 7,19, dziewczęta = 8,18).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Na podstawie wyników zaprezentowanych w tab. 3 można stwierdzić, że około dwóch trzecich badanej młodzieży średnich szkół bawarskich preferuje aktywny sposób spędzania czasu wolnego. Wieloczynnikowa analiza wariancji, której wyniki przedstawiono w tab. 4, potwierdziła dominację tych preferencji wśród młodzieży męskiej ($F = 51,44$; $p = 0,001$), przy czym wielkość miejsca zamieszkania respondentów nie miała istotnego wpływu na jakość spędzania czasu wolnego ($p > 0,05$).

Na podobny poziom aktywności wolnoczasowej młodzieży niemieckiej w literaturze przedmiotu wskazują wyniki badań Janiny Sonnenwald¹², Dietera Leyka i wsp., Jürgena Schwiera i Miriam Seydy, którzy podkreślają, że mimo dużej

¹² J. Sonnenwald, *Sporttreiben oder Computerspielen – zwei konkurrierende Freizeitaktivitäten Jugendlicher*, GRIN, München 2009; D. Leyk, T. Rütther, A. Witzki i in., *Körperliche Leistung, Gewichtsstatus, Raucherquote und Sporthäufigkeit von jungen Erwachsenen*, „Deutsches Ärzteblatt” 2012,

popularności różnych mediów, młodzież szkolna w znacznym stopniu preferuje aktywny sposób spędzania czasu wolnego, głównie poświęcając go na aktywność sportowo-rekreacyjną.

Tabela 3. Sposoby spędzania wolnego czasu deklarowane przez badaną młodzież bawarską (dane w %)

Wyszczególnienie	Chłopcy		Chłopcy razem	Dziewczeta		Dziewczeta razem	Razem z podziałem na pochodzenie		Razem
	z dużych miast	z małych miast		z dużych miast	z małych miast		z dużych miast	z małych miast	
a) bardzo aktywny fizycznie	43	45	44	9	22	15,5	26,0	33,5	30
b) raczej aktywny fizycznie	29	35	32	28	29	28,5	28,5	32,0	30
c) raczej mało aktywny fizycznie	11	13	12	22	31	26,5	16,5	22,0	19
d) bierny fizycznie (wolisz inne formy aktywności)	9	3	6	24	7	15,5	16,5	5	11
e) trudno powiedzieć	8	4	6	17	11	14	12,5	7,5	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela 4. Wieloczynnikowa analiza wariancji dotycząca sposobu spędzania wolnego czasu

Wyszczególnienie	Suma kwadratów	Stopień swobody	Średni kwadrat	Statystyka F	Poziom istotności różnic (p)
A: płeć	73,96	1	73,96	51,44	0,001*
B: miasto	16,00	1	16,0	11,13	0,091
Odchylenia	570,80	397	1,43778		
Ogółem	660,76	399			

* Test homogeniczności grup wykazał dominację danej cechy u chłopców (chłopcy = 1,98, dziewczęta = 2,84).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Badana młodzież określiła również miejsca uprawiania sportu poza obowiązkowymi zajęciami wychowania fizycznego w szkole (tab. 5). Najbardziej popularnym miejscem uprawiania sportu dla chłopców, bez względu na warunki środowiskowe, okazały się kluby sportowe (76%), które mają dla nich istotnie większe znaczenie niż dla dziewcząt (49%). Potwierdza to również wieloczynnikowa analiza wariancji, której wyniki przedstawiono w tab. 6 ($F = 39,99$; $p = 0,001$).

Dla badanych dziewcząt najważniejsze jest uprawianie sportu indywidualnie lub w towarzystwie rodziny/znajomych (67%), co preferuje również 61,5% badanych chłopców.

Ponadto na uwagę zasługują wyraźne rozbieżności wyników dotyczących uprawiania sportu przez badane uczennice i uczniów w ramach popołudniowych zajęć pozalekcyjnych w badanych szkołach na korzyść małego miasta (tab. 7). Można przypuszczać, że powodem tego mogą być odmienne zainteresowania dzieci pochodzących z dużego i małego miasta, jak również różna popularyzacja zajęć sportowych w tych szkołach.

Porównywalne wyniki badań na temat wykorzystania różnych miejsc uprawiania sportu prezentują również liczne niemieckojęzyczne prace badawcze. Dietrich Kurz i Maïke Tietjens, Wolf Brettschneider i Torsten Kleine, Markus Lamprecht i wsp. oraz Lamprecht i wsp.¹³ wskazują na dużą popularność klubów sportowych, szczególnie wśród młodzieży męskiej. Według Helmuta Digla, Burrmann i Baura oraz Wernera Schmidta¹⁴ młodzież szkolna chętniej uprawia sport w czasie wolnym w towarzystwie przyjaciół lub znajomych niż rodziny.

¹³ D. Kurz, M. Tietjens, *Das Sport- und Vereinsengagement der Jugendlichen. Ergebnisse einer repräsentativen Studie in Brandenburg und Nordrhein-Westfalen*, „Sportwissenschaft” 2000, t. 30, nr 4, s. 384–407; W. Brettschneider, T. Kleine, *Jugendarbeit in Sportvereinen: Anspruch und Wirklichkeit*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002; M. Lamprecht, A. Fischer, H. Stamm, *Sport Schweiz 2008. Kinder- und Jugendbericht*, BASPO, Magglingen 2008; M. Lamprecht, A. Fischer, H. Stamm, *Sport Schweiz 2014. Sportaktivität und Sportinteresse der Schweizer Bevölkerung*, BASPO, Magglingen 2014.

¹⁴ H. Digel, *Schulsport – wie ihn Schüler sehen. Eine Studie zum Schulsport in Südhessen*, „Sportunterricht” 1996, t. 45, nr 8, s. 324–339; U. Burrmann, J. Baur, *Sportengagierte, aber vereinsmüde Jugendliche? Einige Schlussfolgerungen aus Zeitreihenanalysen*, [w:] E. Balz, D. Kuhlmann (red.), *Sportengagements von Kindern und Jugendlichen*, Meyer & Meyer Verlag, Aachen 2004, s. 59–74; W. Schmidt, *Informeller Sport*, [w:] W. Schmidt i in. (red.), *Dritter Deutscher Kinder- und Jugendbericht*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2015, s. 201–216.

Tabela 5. Deklaracje badanej młodzieży dotyczące miejsca uprawiania sportu (dane w %)*

Wyszczególnienie	Chłopcy		Chłopcy razem	Dziewczęta		Dziewczęta razem	Razem z podziałem na pochodzenie		Razem
	z du- żych miast	z ma- łych miast		z du- żych miast	z ma- łych miast		z du- żych miast	z ma- łych miast	
w klubie sportowym	79	73	76	44	54	49	61,5	67,0	64,2
w szkole w ramach popołudniowych zajęć pozalekcyjnych	5	22	13,5	9	25	17	7	23,5	15,2
ćwiczysz indywidualnie lub w towarzystwie rodziny, koleżanek lub kolegów	57	66	61,5	64	70	67	60,5	68,0	64,2
inne formy	9	7	8	14	8	11	11,5	7,5	9,5

* W tabeli analizowane są odpowiedzi na pytania wielokrotnego wyboru, gdzie suma $\neq 100\%$

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela 6. Wieloczynnikowa analiza wariancji dotycząca aktywności pozaszkolnej (kluby sportowe)

Wyszczególnienie	Suma kwadratów	Stopień swobody	Średni kwadrat	Statystyka F	Poziom istotności różnic (p)
A: płeć	8,41	1	8,41	39,99	0,001*
B: miasto	0,25	1	0,25	1,19	0,2763
Odchylenia	83,50	397	0,210327		
Ogółem	92,16	399			

* Test homogeniczności grup wykazał dominację danej cechy u chłopców (chłopcy = 0,495; dziewczęta = 0,781)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela 7. Wieloczynnikowa analiza wariancji dotycząca aktywności pozaszkolnej (popołudniowe zajęcia sportowe w szkole)

Wyszczególnienie	Suma kwadratów	Stopień swobody	Średni kwadrat	Statystyka F	Poziom istotności różnic (p)
A: płeć	0,1225	1	0,1225	1,01	0,3155
B: miasto	3,4225	1	3,4225	28,22	0,001*
Odchylenia	48,1525	397	0,121291		
Ogółem	51,1525	399			

* Test homogeniczności grup wykazał dominację danej cechy u dzieci z małego miasta (małe miasto = 0,06; duże miasto = 0,245)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W tab. 8 przedstawiono listę dziesięciu najczęściej uprawianych rodzajów sportu przez chłopców pochodzących ze środowiska wielko- i małomiejskiego w Bawarii. Zgodnie z oczekiwaniami wyniki badań potwierdzają największą popularność piłki nożnej i sportu rowerowego wśród chłopców niezależnie od środowiska, z którego pochodzą. Bardzo popularne są również w obu środowiskach miejskich pływanie i narciarstwo/snowboard, szczególnie popularne w środowisku małomiejskim. Do innych popularnych dyscyplin sportu uprawianych przez chłopców należą również indywidualne i zespołowe gry sportowe, jogging oraz sporty walki – popularne jedynie wśród chłopców pochodzących z dużego miasta.

Tabela 8. Deklaracje dotyczące ulubionych dyscyplin sportu uprawianych przez badanych uczniów szkół bawarskich*

Miejsce	Chłopcy z dużych miast	Udział w %	Chłopcy z małych miast	Udział w %
1.	piłka nożna	71	piłka nożna	74
2.	jazda na rowerze	52	jazda na rowerze	55
3.	pływanie	44	narciarstwo/snowboard	43
4.	koszykówka	39	pływanie	41
5.	narciarstwo/snowboard	34	tenis	33
6.	piłka siatkowa	29	koszykówka	31
7.	tenis	28	piłka ręczna	26
8.	jogging	26	tenis stołowy	23
9.	sporty walki	22	jogging	22
10.	piłka ręczna	19	piłka siatkowa	20

* W tabeli analizowane są odpowiedzi na pytania wielokrotnego wyboru, gdzie suma $\neq 100\%$

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Najbardziej popularnymi dyscyplinami sportu uprawianymi przez badane dziewczęta, niezależnie od ich warunków środowiskowych, są jazda na rowerze oraz jazda konna (tab. 9). Na dalszych miejscach w tym rankingu uplasowały się

jogging, pływanie a także narciarstwo/snowboard, które nieco bardziej preferują dziewczęta pochodzące z małego miasta. Ponadto, zgodnie z oczekiwaniami, popularne wśród badanych dziewcząt są typowo żeńskie formy jak: aerobik, tańce i gimnastyka artystyczna lub przyrządowa, natomiast zespołowe gry sportowe jak piłka siatkowa, piłka ręczna i koszykówka zajmują w hierarchii popularności wśród dziewcząt z obu badanych środowisk dalsze miejsca.

W wielu pracach badawczych literatury niemieckojęzycznej podkreśla się ogólną dominację wśród chłopców piłki nożnej, sportów rowerowych, pływania, biegania i innych gier sportowych, natomiast wśród dziewcząt jazdy konnej, pływania oraz zajęć gimnastycznych o charakterze taneczno-muzycznym, a także biegania¹⁵.

Tabela 9. Deklaracje dotyczące ulubionych dyscyplin sportu uprawianych przez badane uczennice szkół bawarskich*

Miejsce	Dziewczęta z dużych miast	Udział w %	Dziewczęta z małych miast	Udział w %
1.	jazda na rowerze	48	jazda na rowerze	52
2.	jazda konna	41	jazda konna	44
3.	jogging	38	narciarstwo/snowboard	39
4.	taniec/aerobik	34	jogging	33
5.	pływanie	32	pływanie	29
6.	narciarstwo/snowboard	30	taniec/aerobik	24
7.	piłka ręczna	24	gimnastyka przyrządowa/artystyczna	21
8.	gimnastyka przyrządowa/artystyczna	22	koszykówka	20
9.	piłka siatkowa	19	piłka ręczna	18
10.	koszykówka	17	piłka siatkowa	15

* W tabeli analizowane są odpowiedzi na pytania wielokrotnego wyboru, gdzie suma $\neq 100\%$

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

¹⁵ Zob. J. Baur, U. Burmann, *Unerforschtes Land: Jugendsport in ländlichen Regionen*, Meyer & Meyer Verlag, Aachen 2000; A. Rütten, *Aktivitäten und Sportarten*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 111–119; W. Brettschneider, E. Gerlach, *Sportengagement und Entwicklung im Kindesalter*, Meyer & Meyer Verlag, Aachen 2004; C. Breuer, *Zur Dynamik der Sportnachfrage im Lebenslauf*, „Sport und Gesellschaft – Sport and Society” 2004, t. 1, nr 1, s. 50–72; O. Weiß, *Zur Einführung: Entwicklungstendenzen im Sport*, [w:] P. Hilscher, G. Norden, M. Russo, O. Weiß (red.), *Entwicklungstendenzen im Sport*, LIT Verlag, Wien 2007, s. 9–11; J. Sonnenwald, *Sporttreiben oder Computerspielen...*; I. Züchner, B. Arnoldt, *Sport von Kindern und Jugendlichen in Ganztagschule und Sportverein*, [w:] R. Hildebrandt-Stramann, R. Laging, K. Moegling (red.), *Körper, Bewegung und Schule. Teil 1: Theorie, Forschung und Diskussion*, Prolog, Immenhausen bei Kassel 2012, s. 121–135; W. Schmidt, *Informeller Sport*, [w:] W. Schmidt i in. (red.), *Dritter Deutscher Kinder- und Jugendbericht*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2015, s. 201–216; N. Kaufmann, A. Magner, N. Neuber, *Bedeutung von Bewegung und Sport für Jungen und junge Männer*, [w:] M. Matzner, T. Wojciechowski (red.), *Handbuch Bewegung und Sport in der Sozialen Arbeit*, Beltz Juventa, Weinheim 2025, s. 306–318.

Wnioski

Na podstawie wyników badań można sformułować następujące wnioski:

1. Badana młodzież średnich szkół bawarskich, w szczególności chłopcy, ma pozytywny stosunek do wychowania fizycznego i sportu.
2. Badana młodzież, w szczególności chłopcy, preferuje aktywny sposób spędzania czasu wolnego.
3. Najbardziej popularnym miejscem uprawiania sportu dla chłopców są kluby sportowe, natomiast dla badanych dziewcząt najważniejsze jest uprawianie sportu indywidualnie lub w towarzystwie rodziny/znajomych.
4. Sportowe zajęcia pozalekcyjne są znacznie bardziej popularne wśród młodzieży obu płci pochodzącej z małego miasta.
5. Badani chłopcy uprawiają najczęściej piłkę nożną i jazdę na rowerze, natomiast dziewczęta – jazdę na rowerze i jazdę konną.

Piśmiennictwo

- Balz E., *Freizeitsport und Schule*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 289–296.
- Baur J., Burrmann U., *Unerforschtes Land: Jugendsport in ländlichen Regionen*, Meyer & Meyer Verlag, Aachen 2000.
- Brettschneider W., Bredenbeck H., *Sportkultur und jugendliches Selbstkonzept*, Juventa, Weinheim–München 1997.
- Brettschneider W., Gerlach E., *Sportengagement und Entwicklung im Kindesalter*, Meyer & Meyer Verlag, Aachen 2004.
- Brettschneider W., Kleine T., *Jugendarbeit in Sportvereinen: Anspruch und Wirklichkeit*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002.
- Breuer C., *Zur Dynamik der Sportnachfrage im Lebenslauf*, „Sport und Gesellschaft – Sport and Society” 2004, t. 1, nr 1, s. 50–72.
- Brzeziński Z., *Metodologia badań psychologicznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Burrmann U., *Erfahrungsraum Sportunterricht – eine quantitative Perspektive*, [w:] B. Zander, J. Thiele (red.), *Jugendliche im Spannungsfeld von Schule und Lebenswelt*, Springer VS, Wiesbaden 2020.
- Burrmann U., *Schülertypen im Sportunterricht der Sekundarstufe*, [w:] *Perzeptionen des Sportunterrichts und deren Bezug zum außerschulischen Sport*, „Zeitschrift für sportpädagogische Forschung” 2015, t. 3, nr 2, s. 61–82.
- Burrmann U., Baur J., *Sportengagierte, aber vereinsmüde Jugendliche? Einige Schlussfolgerungen aus Zeitreihenanalysen*, [w:] E. Balz, D. Kuhlmann (red.), *Sportengagements von Kindern und Jugendlichen*, Meyer & Meyer Verlag, Aachen 2004, s. 59–74.
- Digel H., *Schulsport – wie ihn Schüler sehen. Eine Studie zum Schulsport in Südhessen*, „Sportunterricht” 1996, t. 45, nr 8, s. 324–339.
- Dreiskämper D., Burrmann U., Kehne M., Neuber N., Rulofs B., Süßenbach J., Voigts G., Henning L., *Potenziale von Bewegung, Spiel und Sport für ein gesundes Aufwachsen in Deutschland – Ergebnisse aus dem Projekt „Move for Health”*, „Bildung und Sport”, t. 35.
- Gans P., Horn M., Zemann C., *Sportgeographie. Ökologische, ökonomische und soziale Perspektiven*, Springer, Berlin 2023.
- Gogoll A., Kurz D., Menze-Sonneck A., *Sportengagements Jugendlicher in Westdeutschland*, [w:] W. Schmidt, I. Hartmann-Tews, W.D. Brettschneider (red.), *Erster Deutscher Kinder- und Jugendbericht*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2006, s. 145–165.
- Grössing S., *Einführung in die Sportdidaktik. Lehren und Lernen im Sportunterricht*, wyd. 9, Limpert Verlag, Wiebelsheim 2007.

- Hadzik A., *Uwarunkowania rekreacyjnego uczestnictwa w sporcie kibiców międzynarodowych widowisk sportowych*, European Association for Security, Kraków 2016.
- Hadzik A., Sawicki Z., Bartik P., Görner K., *Sporttourismus. Theoretische und praktische Aspekte*, FHS-prints 1/2015, Schriftenreihe der Fachhochschule Schmalkalden, Schmalkalden 2015.
- Kaufmann N., Magner A., Neuber N., *Bedeutung von Bewegung und Sport für Jungen und junge Männer*, [w:] M. Matzner, T. Wojciechowski (red.), *Handbuch Bewegung und Sport in der Sozialen Arbeit*, Beltz Juventa, Weinheim 2025, s. 306–318.
- Koch J., *Räume für den Freizeitsport*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 90–98.
- Kurz D., Tietjens M., *Das Sport- und Vereinsengagement der Jugendlichen. Ergebnisse einer repräsentativen Studie in Brandenburg und Nordrhein-Westfalen*, „Sportwissenschaft” 2000, t. 30, nr 4, s. 384–407.
- Lamprecht M., Fischer A., Stamm H., *Sport Schweiz 2008. Kinder- und Jugendbericht*, BASPO, Magglingen 2008.
- Lamprecht M., Fischer A., Stamm H., *Sport Schweiz 2014. Sportaktivität und Sportinteresse der Schweizer Bevölkerung*, BASPO, Magglingen 2014.
- Leyk D., Rütter T., Witzki A., Sievert A., Mödl A., Blettner M., Hackfort D., Löllgen H., *Körperliche Leistung, Gewichtsstatus, Raucherquote und Sporthäufigkeit von jungen Erwachsenen*, „Deutsches Ärzteblatt” 2012, t. 109, nr 44, s. 737–745.
- Maaz K., Burrmann U., *Freizeitmuster Jugendlicher*, [w:] U. Burrmann (red.), *Sport im Kontext von Freizeitengagements Jugendlicher*, Sport und Buch Strauß, Köln 2005, s. 33–56.
- Maj B., *Společné uwarunkowania rekreacji ruchowej i turystyki młodzieży wielkomejskiej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007.
- Neuber N., Binnenbruck A., Derecik A., Roth A.-C., *Kinder stärken, Schule entwickeln: Bewegung, Spiel und Sport im Ganztag – ein Zertifikatskurs an der Universität Münster*, „Sportunterricht” 2025, t. 74, s. 423–424.
- Opaschowski H., *Pädagogik der freien Lebenszeit*, Leske + Budrich, Opladen 1996.
- Prohl R., *Erziehung und Bildung durch Sport?*, [w:] E. Christmann, E. Emrich, J. Flatau (red.), *Schule und Sport. Berichtsband zum Schulsportkongress*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2004, s. 123–137.
- Prohl R., Scheid V., *Die gesellschaftliche Bedeutung des Sports in Vergangenheit und Gegenwart*, [w:] V. Scheid, R. Prohl (red.), *Sport und Gesellschaft*, Limpert Verlag, Wiebelsheim 2009, s. 11–69.
- Rütten A., *Aktivitäten und Sportarten*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 111–119.
- Sas-Nowosielski K., *Determinanty wolnoczasowej aktywności fizycznej młodzieży i ich implikacje dla procesu wychowania do uczestnictwa w kulturze fizycznej*, AWF, Katowice 2009.
- Sawicki Z., *Conditions for participation in sports-recreational activity of youth from alpine regions of Germany, Austria and Switzerland*, University of Business in Wrocław, Wrocław 2018.
- Sawicki Z., Klementowski K., *Uwarunkowania budżetu czasu wolnego młodzieży szkół ponadpodstawowych Wrocławia i wybranych miejscowości Bawarii oraz jego wykorzystania na rekreację i turystykę*, Wyższa Szkoła Handlowa, Wrocław 2016.
- Sawicki Z., Suchý J., *Selected Aspects of Recreational Sports Activities of German and Polish School Youth*, „Czech Kinanthropology” 2017, t. 21, nr 1–2, s. 50–59.
- Schmidt W., *Informeller Sport*, [w:] W. Schmidt i in. (red.), *Dritter Deutscher Kinder- und Jugendbericht*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2015, s. 201–216.
- Schulke H.-J., *Gemeinnützige Institutionen*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 150–158.
- Schwier J., Seyda M., *Bewegung, Spiel und Sport im Kindesalter. Neue Entwicklungen und Herausforderungen in der Sportpädagogik*, transcript Verlag, Bielefeld 2022.
- Siwiński W., Tauber D., *Rekreacja ruchowa. Zagadnienia teoretyczno-metodologiczne*, Wydawnictwo Naukowe WSHiG, Poznań 2004.
- Sonnenwald J., *Sporttreiben oder Computerspielen – zwei konkurrierende Freizeitaktivitäten Jugendlicher*, GRIN, München 2009.
- Weiß O., *Zur Einführung: Entwicklungstendenzen im Sport*, [w:] P. Hilscher, G. Norden, M. Russo, O. Weiß (red.), *Entwicklungstendenzen im Sport*, LIT Verlag, Wien 2007, s. 9–11.
- Wnuk-Lipiński E., *Czas wolny. Współczesność i perspektywy*, IWC CRZZ, Warszawa 1975.

-
- Wopp C., Diekert J., *Sport und Freizeit – Freizeitsport*, [w:] J. Diekert, C. Wopp (red.), *Handbuch Freizeitsport*, Verlag Hofmann, Schorndorf 2002, s. 11–24.
- Wutz E., Vorleuter H., *Schulsport. Vorschriften, Empfehlungen und Unterrichtshilfen für den Sportunterricht und außerunterrichtlichen Schulsport*, Carl Link, Kronach 2019.
- Wydra G., *Beliebtheit und Akzeptanz des Sportunterrichts*, „Sportunterricht” 2001, t. 50, nr 3, s. 67–72.
- Züchner I., Arnoldt B., *Sport von Kindern und Jugendlichen in Ganztagschule und Sportverein*, [w:] R. Hildebrandt-Stramann, R. Laging, K. Moegling (red.), *Körper, Bewegung und Schule. Teil 1: Theorie, Forschung und Diskussion*, Prolog, Immenhausen bei Kassel 2012, s. 121–135.